

The Lentil Market and Türkiye's Comparative Advantage

Furkan AKPINAR¹, Ayhan BAŞARANOĞLU¹, Hüseyin ÖZBEK¹, Burak ÖZTORNACI^{1*}

¹ Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 01330, Adana, Türkiye.

Keywords:	ABSTRACT
Lentils Competitive situation Comparative advantages Balassa index Vollrath index	In this study, the lentil market and comparative advantage in the world and Türkiye between 2000 and 2021 were examined to elucidate Türkiye's competitive position. For the purpose of calculating comparative advantage, Balassa and Vollrath indices were utilized. In the global lentil market, Canada, India, and Australia are significant producer countries. Canada and Australia predominantly export their lentil production, while India, despite being a major producer, holds the position of an importer. Türkiye, on the other hand, while nearly dominant in the global lentil market during the 1990s, has lost this role in the 2000s. Despite ranking fourth in lentil production worldwide, Türkiye stands as the second-largest importer. The price gap between producer prices in Türkiye and globally is widening against Türkiye. This trend may lead to a disengagement of producers from lentil cultivation. Necessary support measures are imperative to safeguard producers economically. To enhance Türkiye's competitiveness in the global lentil market, it should consider market demands, engage in branding, undertake promotional activities, and explore new markets. According to the Balassa index, Australia, Egypt, Canada, Kazakhstan, Nepal, Sri Lanka, Syria, Türkiye, and the UAE exhibit comparative advantage in the global lentil market. When compared to countries with comparative advantage in the global lentil market, Türkiye holds an advantage against Australia, Egypt, Kazakhstan, Sri Lanka, and the UAE, but a disadvantage against Canada, Nepal, and Syria. According to the Vollrath LnRXA index, Australia, Canada, Kazakhstan, Nepal, Russia, Sri Lanka, Syria, Türkiye, and the UAE hold superiority in the global lentil market. According to the RTA index, Australia, Canada, China, Kazakhstan, Nepal, Portugal, Russia, Syria, Uganda, and the UAE hold superiority. According to the RC index, Australia, Canada, China, Kazakhstan, Nepal, Portugal, Russia, Syria, Uganda, the UAE, and the USA hold superiority.

Mercimek Piyasası ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Üstünlüğü

Anahtar Kelimeler:	ÖZET
Mercimek Rekabet durumu Karşılaştırmalı üstünlükler Balassa indeks Vollrath indeks	Bu çalışmada 2000-2021 yılları arasında dünyada ve Türkiye'de mercimek piyasası ve karşılaştırmalı üstünlüğü incelenip, Türkiye'nin rekabet durumu ortaya konmak istenmiştir. Bu amaçla karşılaştırmalı üstünlük hesaplanması için Balassa ve Vollrath indeksleri kullanılmıştır. Dünya mercimek piyasasında Kanada, Hindistan ve Avustralya önemli üretici ülkelerdir. Kanada ve Avustralya ürettiği mercimeğin çoğunu ihrac etmekte, Hindistan ise önemli bir üretici olmasına rağmen ithalatçı ülke konumundadır. Türkiye ise 1990'lı yıllarda dünya mercimek piyasasında neredeyse hâkim konumda iken 2000'li yıllarda bu rolünü kaybetmiştir. Türkiye, dünyada mercimek üretiminde 4. Sırada yer almasına karşın en çok ithalat yapan 2. ülke konumundadır. Türkiye'deki ve dünyadaki üretici fiyatları arasındaki makas Türkiye aleyhinde açılmaktadır. Bu durumun devam etmesi üreticileri mercimek üretiminden uzaklaştıracaktır. Üreticilerin ekonomik açıdan korunması için gerekli desteklerin verilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin dünya mercimek piyasasındaki rekabet gücünü artırması için pazar taleplerini dikkate alması, markalaşması, reklam çalışmaları yapması ve yeni pazarlar araması gerekmektedir. Balassa indeksine göre dünya mercimek piyasasında Avustralya, Mısır, Kanada, Kazakistan, Nepal, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye dünya mercimek piyasasında üstünlüğe sahip ülkelerle karşılaştırıldığında Avustralya, Mısır, Kazakistan, Sri Lanka ve BAE karşısında avantaja sahip olup Kanada, Nepal ve Suriye karşısında dezavantaja sahiptir. Vollrath LnRXA indeksine göre dünya mercimek piyasasında Avustralya, Kanada, Kazakistan, Nepal, Rusya, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE üstünlüğe sahiptir. RTA indeksine göre Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda ve BAE üstünlüğe sahiptir. RC indeksine göre ise Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda, BAE ve ABD üstünlüğe sahiptir.

*Corresponding Author/Sorumlu Yazar: Burak ÖZTORNACI (burakoztornaci@gmail.com)

Received: 08/05/2024

Accepted: 19/06/2024

Published: 30/06/2024

How to cite:

Akpınar, F., Başaranoğlu, A., Özbek, H., Öztornacı, B., (2024). The Lentil Market and Türkiye's Comparative Advantage. *Agro-Science Journal of Iğdır University*, 2(1), 7-18.

GİRİŞ

İnsanlığın en eski besin kaynaklarından biri olan Mercimek bitkisinin M.Ö 8000-8500 yılları arasında yetiştirildiği bulgusuna yapılan arkeolojik kazılarda rastlanılmıştır. Mercimek Mısırlılar, Yunanlar, Romalılar gibi birçok medeniyette, insan ve hayvan beslenmesinde kullanılan önemli bir baklagildir (Şahin, 2016).

Günümüzde protein değerinin yüksek olması nedeniyle, gelişmekte olan birçok ülkede düşük gelir grubundaki insanların önemli besin kaynağı arasında baklagiller bulunmaktadır. Baklagiller grubunda ise mercimek yüksek protein kaynağı olmasının yanı sıra vitamin (B) ve mineral maddeler bakımından da zengin içeriği ile öne çıkmaktadır (Gülaç, 2022).

İnsanlığın beslenme tarihinde böylesine önemli bir yeri olan Mercimek bitkisinin tarımı dünya üzerinde ılıman ve subtropik iklim bölgelerinde yapılmaktadır. Türkiye’de ise Karadeniz bölgesi hariç hemen hemen her yerde ama özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetiştiriciliği yapılmaktadır (Kaya, 2010).

1990’lı yıllarda Dünya mercimek piyasasında neredeyse hâkim konumda olan Türkiye 2000’li yıllarda bu rolünü kaybetmiştir (Aslan, 2023). Mercimek üretiminde yaşanan sıkıntılar, artan nüfus ve kişi başına tüketimde gözlemlenen değişimlerle birleşince, Türkiye’nin uluslararası alanda rekabet üstünlüğünü kaybettiği söylenebilir (Berk ve ark., 2019). Türkiye’nin mercimek üretimindeki sorunların çözümü ve eskiden sahip olduğu uluslararası konuma yeniden gelebilmesi için bu alandaki çalışmalar arttırılmalıdır. Özellikle rakip ülkeler ile karşılaştırmaya olanak sağlayan analizlere ihtiyaç vardır.

Türkiye’de karşılaştırmalı üstünlükle ilgili yapılan çalışmalarda daha çok ürün grupları ele alınarak hesaplanmaktadır. Bu durum tarım sektöründe ya da ürün grubunda dünyadaki rekabet durumumuzu göstermesi açısından önemli ancak, ürün grubu içerisindeki rekabetçi durumda olmadığımız ürünleri rekabetçiymişiz gibi göstereceğinden sakıncalıdır. Bu durumda, tek bir ürünün rekabet durumunu ortaya koyacak çalışmalar daha yararlı olacaktır. Yapılan bu çalışmanın amacı Türkiye’nin mercimekte dünyadaki rekabet durumunu ortaya koymaktır. Bu amaç, Balassa ve Vollrath yöntemleri karşılaştırılarak ortaya konacaktır.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışmada mercimek piyasasındaki durumu global düzeyde ortaya koymak ve Türkiye’nin karşılaştırmalı üstünlüğünü hesaplamak için ikincil verilerden yararlanılmıştır. Dünya piyasası için gerekli veriler FAO’dan elde edilmiştir. Türkiye piyasası için TÜİK, FAO ve Tarım ve Orman Bakanlığı gibi kurumlardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Dünya geneli için kırmızı ve yeşil mercimek verileri birlikte verilmektedir. Türkiye için ise, kırmızı mercimek ve yeşil mercimek verileri ayrı ayrı verilmektedir. Çalışmada Türkiye’nin mercimekte karşılaştırmalı üstünlüğünün belirlenmesi için Bela Balassa tarafından geliştirilen Balassa Endeksi (RCA) ve Vollrath tarafından geliştirilen Nispi Ticaret Avantajı (RTA), Nispi İhracat Avantajının Logaritması (LnRXA) ve Açıklanmış Üstünlük (RC) endeksleri karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır.

Balassa Endeksi

Bela Balassa uluslararası ticarete ülkeler arası farklılıkların oluşmasında fiyat tarifeleri ve miktar sınırlandırmalarının kullanıldığını belirtmiştir. Ayrıca fiyat dışı faktörlerin de bu farklılıkları yaratacağını eklemiştir. Bunun yanında göreceli maliyetlerin de ülkeler arası farkların belirlenmesinde kullanılabileceğini ifade etmiştir. Ancak fiyat farklılıkları ülkeler arası karşılaştırmalı üstünlükleri hesaplarken zorluk çıkartmaktadır. Bunun yanında fiyat dışı etkenlerin de fazla olması durumu zorlaştıran diğer durumlardandır. Tüm bu sebeplerden dolayı karşılaştırmalı üstünlükler hesaplanırken

ülkelerin ticaret sonrası verilerinin kullanılması gerekmektedir. Bela Balassa endeksi bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğünün nedenlerini açıklamak yerine, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını açıklar. Ayrıca endeks, ülkelerin ihraç ettiği ürünlerdeki nispi faktör yoğunluğunun ve verimliliğinin belirlenmesinde de kullanılır (Kılıç, 2018).

Balassa tarafından geliştirilen indeks aşağıdaki gibidir.

$$1) \quad RCA = \frac{Xia / \sum Xi}{Xwa / \sum Xw}$$

$Xia \rightarrow$ i ülkesinin a ürünündeki ihracat değeri

$\sum Xi \rightarrow$ i ülkesinin ürünlerdeki toplam ihracat değeri

$Xwa \rightarrow$ Ülke veya ülke grubunun, dünyanın a ürünündeki ihracat değeri

$\sum Xw \rightarrow$ Ülke veya ülke grubunun, dünya ürünlerindeki toplam ihracat değeri

$0 < RCA < 1$ ülke ilgili sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.

$1 < RCA < 2$ ülke ilgili sektörde karşılaştırmalı üstünlüğü zayıftır.

$2 < RCA < 4$ ülke ilgili sektörde orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

$4 < RCA$ ülke ilgili sektörde güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

Vollrath Endeksi

Vollrath endeksi ile Balassa endeksinde bir ülkenin verisini dünya verisinin dışında tutulmaması yani çifte hesaplama olması ve ithalatı göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilmiştir (Çakan ve Turhan, 2022).

Vollrath endeksleri aşağıdaki gibidir;

Nispi ihracat avantajı;

$$2) \quad RXA = \frac{Xia / \sum Xin}{Xra / \sum Xrn}$$

$Xia \rightarrow$ i ülkesinin a malı ihracat değeri

$\sum Xin \rightarrow$ i ülkesinin a malı dışındaki ürünlerin toplam ihracat değeri

$Xra \rightarrow$ i ülkesi dışındaki dünyanın a malı ihracat değeri

$\sum Xrn \rightarrow$ i ülkesi dışındaki dünyanın a malı dışındaki ürünlerin toplam ihracat değeri

Nispi ithalat avantajı;

$$3) \quad RMA = \frac{Mia / \sum Min}{Mra / \sum Mrn}$$

$Mia \rightarrow$ i ülkesinin a malı ithalat değeri

$\sum Min \rightarrow$ i ülkesinin a malı dışındaki ürünlerin toplam ithalat değeri

$Mra \rightarrow$ i ülkesi dışındaki dünyanın a malı ithalat değeri

$\sum Mrn \rightarrow$ i ülkesi dışındaki dünyanın a malı dışındaki ürünlerin toplam ithalat değeri

Nispi ticaret avantajı;

$$4) \quad RTA = RXA - RMA$$

Nispi ihracat avantajı ile nispi ithalat avantajı arasındaki farktır.
Açıklanmış üstünlük;

$$5) RC = LnRXA - LnRMA$$

RXA ve *RMA* endekslerinin logaritmasının alınmasının sebebi hükümetlerin tarım sektörüne müdahalelerinden dolayı ülkelerin dış ticaret verilerinde bozulma yaşanmasıdır. Bu bozulma sonucunda endekslerde meydana gelen asimetrik durumu çözmek için logaritmaları alınır.

RC, *LnRXA* ve *RTA* değerlerinin 0 'dan büyük olması rekabet durumunun olduğunu gösterir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Dünyada Mercimek Piyasası

Dünya mercimek üretimine bakıldığında 2000 yılında 3 394 605,79 ton üretim gerçekleşmiştir. Üretim miktarı 2021 yılında yaklaşık %65 artarak 5 610 103,65 ton seviyesine çıkmıştır. En düşük üretim 2008 yılında 2 835 379,78 ton olarak gerçekleşmiştir. En yüksek üretim ise 2017 yılında 7 130 547,84 tondur. Dünyada mercimek ekimi 2000 yılında 3 881 715 ha alanda yapılmıştır. Ekim alanı 2021 yılında yaklaşık %44 artarak 5 585 879 ha seviyesine çıkmıştır. En az ekim alanı 2008 yılında 3 337 466 ha ile gerçekleşmiştir. En yüksek ekim alanı ise 2017 yılında 6 156 884 ha ile yapılmıştır. Dünya mercimek verimine bakıldığında 2000 yılında 87,45 kg/da iken 2021 yılında yaklaşık %15 artarak 100,43 kg/da'a çıkmıştır. En düşük verim 2002 yılında 79,27 kg/da olarak gerçekleşmiştir. En yüksek verim 2020 yılında 130,49 kg/da olmuştur (Tablo 1) (FAO, 2023a).

Dünya mercimek üretici fiyatları 2000-2021 yılları arasında bazı yıllar düşüş olsa da artış eğilimindedir. Dünya mercimek üretici fiyatları 2000 yılında 493,05 \$/ton seviyesindedir. 2021 yılında yaklaşık %156 artarak 1 266,94 \$/ton seviyesine kadar çıkmıştır. En düşük üretici fiyatı 2001 yılında 442,81 \$/ton olmuştur. En yüksek üretici fiyatı ise 2021 yılında 1 266,94 \$/ton olmuştur (Tablo 1) (FAO, 2023b).

Tablo 1. Dünya mercimek üretimi, ekim alanı, verimi ve fiyatı 2000-2021.

DÜNYA MERCİMEK ÜRETİMİ, EKİM ALANI VE VERİMİ 2000-2021				
YILLAR	MİKTAR (ton)	EKİM ALANI (ha)	VERİM (kg/da)	FİYAT (USD/TON)
2000	3 394 605,79	3 881 715	87,45	\$493,05
2001	3 276 527,73	4 008 915	81,73	\$442,81
2002	2 909 283,91	3 669 999	79,27	\$470,01
2003	3 005 654,93	3 574 158	84,09	\$525,59
2004	3 615 205,11	3 873 878	93,32	\$653,99
2005	4 164 721,66	4 151 018	100,33	\$622,39
2008	2 835 379,78	3 337 466	84,96	\$1 019,21
2017	7 130 547,84	6 156 884	115,81	\$1 226,52
2018	6 580 218,62	5 512 261	119,37	\$1 129,55
2019	5 787 579,49	4 863 292	119,01	\$931,49
2020	6 471 039,20	4 958 876	130,49	\$1 031,80
2021	5 610 103,65	5 585 879	100,43	\$1 266,94

Kaynak: FAO, 2023

Dünyada yıllar içerisindeki mercimek ihracat ve ithalat miktarlarına bakıldığında bir artış eğilimi olduğu yani Dünya genelinde mercimek dış ticaret hacminin gelişme gösterdiği görülmektedir. 2000 yılında dünya ithalat miktarı 1 074 175,56 ton olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise ithalat miktarı %279,10 artarak 4 072 186,16 ton olarak gerçekleşmiştir. En düşük ithalat miktarı 2004 yılında 1 030 364,00 ton olarak gerçekleşirken en yüksek ithalat miktarı ise 2020 yılında 5 050 784,82 ton olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında dünya ihracat miktarı 1 098 203,27 tondur. 2021 yılında ise ihracat

miktarı %245,04 artarak 3 789 288,87 ton olarak gerçekleşmiştir. En düşük ihracat miktarı 2002 yılında 1 018 923,00 ton olarak gerçekleşirken en yüksek ihracat miktarı ise 2020 yılında 5 087 273,95 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2) (FAO, 2023c).

Tablo 2. Dünya mercimek dış ticareti 2000-2021.

DÜNYA MERCİMEK DIŞ TİCARETİ (ton) 2000-2021				
YILLAR	İTHALAT (ton)	Bİ	İHRACAT (ton)	Bİ
2000	1 074 175,56	100,00	1 098 203,27	100,00
2001	1 138 504,03	5,99	1 177 013,00	7,18
2002	1 076 922,00	0,26	1 018 923,00	-7,22
2003	1 118 432,00	4,12	1 041 169,00	-5,19
2004	1 030 364,00	-4,08	1 127 666,00	2,68
2017	3 863 637,27	259,68	3 520 882,65	220,60
2018	2 947 573,49	174,40	3 152 051,41	187,02
2019	4 032 607,71	275,41	3 908 444,55	255,89
2020	5 050 784,82	370,20	5 087 273,95	363,24
2021	4 072 186,16	279,10	3 789 288,87	245,04

Kaynak: FAO, 2023

Dünya genelinde 2021 yılında üretilen toplam 5 610 103,65 ton mercimeğin büyük bir kısmını 3 ülke üretmektedir. 2021 Dünya mercimek üretiminin %70,41'lik kısmını Kanada, Hindistan ve Avustralya tarafından gerçekleştirmiştir. Dünya mercimek üretiminde Kanada, 1 606 441,00 ton ile toplam üretimin %28,63'lük kısmını karşılamaktadır. İkinci sırada Hindistan 1 490 000,00 ton ile toplam üretimin %26,56'lık kısmını karşılamaktadır. Üçüncü sırada Avustralya 853 641,68 ton üretim ile toplam üretimin %15,22'lik kısmını karşılamaktadır. Türkiye 263 000,00 ton üretim ile dünya üretiminin %4,69'luk kısmını karşılayarak 4'üncü sırada yer almaktadır. Ardından Nepal 264 092,00 ton üretim ile Dünyadaki mercimek üretiminin %4,39'luk kısmını karşılayarak 5'inci sırada yer almaktadır (Tablo 3) (FAO, 2023a).

Tablo 3. Dünyada en çok mercimek üreten 10 ülke 2021.

DÜNYADA EN ÇOK MERCİMEK ÜRETEN 10 ÜLKE 2021		
ÜLKELER	MİKTAR (ton)	%
KANADA	1 606 441,00	28,63
HİNDİSTAN	1 490 000,00	26,56
AVUSTRALYA	853 641,68	15,22
TÜRKİYE	263 000,00	4,69
NEPAL	246 092,00	4,39
BANGLADEŞ	185 500,00	3,31
RUSYA	176 131,80	3,14
ÇİN	165 158,18	2,94
AMERİKA	150 910,00	2,69
ETİYOPYA	122 766,45	2,19
DİĞER	350 462,54	6,25
TOPLAM	5 610 103,65	100

Kaynak: FAO, 2023

Dünyada 2021 yılında üretilen 5 610 103,65 ton mercimeğin %67,54'lük kısmı yani 3 789 288,87 tonu ihraç edilmiştir. Bu ihracatın %73,07'lik kısmını Kanada ve Avustralya yapmaktadır. Dünyada mercimek ithalatına baktığımızda ise Hindistan, Türkiye ve Bangladeş toplam ithalatın %42,15'lik kısmını yapmaktadır. Kanada 2021 yılında hem üretim hem de ihracat miktarı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Kanada 1 928 932,69 ton ile dünya ihracatının %50,90'lık kısmını yapmaktadır. Avustralya 840 229,52 ton ihracat miktarı ile Kanada'nın ardından %22,17'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye 289 418,31 ton ihracat miktarı ile Avustralya'nın ardından %7,64'lük oranla üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 4) (FAO, 2023c).

Dünyada mercimek ihracat fiyatlarına baktığımızda, ortalama 1 ton mercimeğin ihracat fiyatı 746,03 \$'dır. Bu fiyat Kanada için, 724,85 \$ iken Avustralya için, 599,00 \$'dır. Türkiye ise ortalama 1

ton mercimeği 940,29 \$'a ihraç etmiştir ve bu fiyat dünya ortalamasının üzerindedir. 2021 yılında Dünya genelinde toplam ithalat 4 072 186,16 tondur. Hindistan 2021 yılında 724 536,72 ton ithalat ile toplam ithalatın yaklaşık %17'lik kısmıyla ilk sırada yer almaktadır. Türkiye 536 702,49 ton ithalat ile toplam ithalatın yaklaşık %13'lük kısmıyla ikinci sırada yer almaktadır. Bangladeş 455 298,43 ton ithalat ile toplam ithalatın yaklaşık %11'lik kısmıyla üçüncü sırada yer almaktadır. Dünya toplam ithalatının %42,15'lik kısmını Hindistan, Türkiye ve Bangladeş yapmaktadır. Dünyada mercimek ithalat fiyatlarına baktığımızda, ortalama 1 ton mercimeğin ithalat fiyatı 775,24 \$'dır. Bu fiyat Hindistan için, 725,70 \$ iken Türkiye için, 707,92 \$'dır. Bangladeş ise ortalama 1 ton mercimeği 625,86 \$'a ithal etmiştir (Tablo 4) (FAO, 2023c).

Tablo 4. Dünyada en çok mercimek ithal ve ihraç eden 10 ülke 2021.

DÜNYADA EN ÇOK MERCİMEK İTHAL VE İHRAÇ EDEN 10 ÜLKE (ton) 2021								
SIRALAMA	İHRACAT				İTHALAT			
	ÜLKELER	MİKTAR	%	\$/TON	ÜLKELER	MİKTAR	%	\$/TON
1	KANADA	1 928 932,69	50,90	₺724,85	HİNDİSTAN	724 536,72	17,79	₺725,70
2	AVUSTRALYA	840 229,52	22,17	₺599,00	TÜRKİYE	536 702,49	13,18	₺707,92
3	TÜRKİYE	289 418,31	7,64	₺940,29	BANGLADEŞ	455 298,43	11,18	₺625,86
4	BAE	268 968,89	7,10	₺890,77	BAE	244 420,41	6,00	₺719,66
5	AMERİKA	201 673,51	5,32	₺687,98	SRI LANKA	205 280,95	5,04	₺745,44
6	RUSYA	80 979,33	2,14	₺1 206,32	PAKİSTAN	164 910,56	4,05	₺644,54
7	KAZAKİSTAN	48 082,88	1,27	₺651,42	MISIR	145 851,55	3,58	₺694,26
8	MISIR	15 272,38	0,40	₺893,25	ETİYOPYA	102 999,80	2,53	₺562,22
9	BELÇİKA	12 219,08	0,32	₺1 096,97	VENEZUELLA	100 000,00	2,46	₺1 280,00
10	SURİYE	9 935,55	0,26	₺522,87	KOLOMBİYA	85 232,33	2,09	₺807,52
	DİĞER	93 576,73	2,47	₺1 215,15	DİĞER	1 306 952,92	32,09	₺899,05
	TOPLAM	3 789 288,87	100,00	₺746,03	TOPLAM	4 072 186,16	100,00	₺775,24

Kaynak: FAO, 2023

Türkiye'de Mercimek Piyasası

2000 yılında Türkiye'de toplam mercimek üretimi 353 000 ton 'dur. Bunun %20,67'lik kısmını yeşil mercimek üretimi oluştururken geriye kalan %79,33'lük kısmını da kırmızı mercimek üretimi oluşturmaktadır. 2022 yılında üretim miktarı 445 000 tona kadar çıkmıştır. Bu üretimin %10,11'lik kısmını yeşil mercimek oluştururken geriye kalan %88,89'lük kısmını kırmızı mercimek üretimi oluşturmaktadır. 2022 yılında 2000 yılına göre toplam mercimek üretimi %26,06 artış göstermiştir (FAO, 2023a).

2000 yılında mercimek ekim alanı toplam 4 720 000 da iken 2022 yılına bakıldığında 3 426 367 da seviyesine gerilemiştir. 2022 yılında 2000 yılına göre toplam ekim alanı %27,41 azalmıştır. Yeşil mercimek verimi 2000 yılında 89,02 kg/da iken 2022 yılında 105,08 kg/da 'a yükselmiştir. Kırmızı mercimek verimi ise 2000 yılında 71,79 kg/da iken 2022 yılında 133,42 kg/da 'a yükselmiştir (FAO, 2023a).

Türkiye'de mercimek üretici fiyatları, 23 yıllık süreçte inişli çıkışlı bir durum izlemiştir. 2000-2009 yılları arasında fiyatlar yükseliş eğilimindedir. 2010-2022 yılları arasında ise fiyatlar düşüş eğilimindedir. Türkiye'de mercimek üretici fiyatları 2000 yılında 609,20 \$/ton seviyesindedir. Bu durum 2022 yılında bir miktar artışla 716,95 \$/ton seviyesine çıkmıştır (FAO, 2023b).

Türkiye dünya mercimek piyasasında hem ihracatta hem de ithalatta önemli bir ülke konumundadır. Son 23 yıllık verilere bakıldığında 2001-2007 ve 2012 dönemlerinde Türkiye'nin mercimekte net ihracatçıdır. Ancak 2013 yılından itibaren bu konumu tersine dönmüştür. 2013-2022 döneminde Türkiye mercimekte net ithalatçı olmuştur. Özellikle 2018-2021 yılları arasında ithalat-ihracat makası ihracatın aleyhinde giderek açılmıştır. Türkiye 2000 yılında 140 913,92 ton mercimek

ithal etmiştir. 2022 yılında ise 2000 yılına göre mercimek ithalatı %260,92'lik artışla 508 591,02 ton olmuştur. Türkiye 2000 yılında 99 729,63 ton mercimek ihraç etmiştir. 2022 yılında ise 2000 yılına göre mercimek ihracatı %400,57'lik artışla 499 220,05 ton olmuştur (FAO, 2023c).

Araştırma konumuz gereğince Türkiye'nin mercimek dış ticaretine daha yakından bakmak faydalı olacaktır. Bu araştırmanın yapıldığı sırada 2022 yılı dış ticaret verileri ayrıntılı olarak yayınlanmadığından 2021 yılı verilerini incelemiş bulunmaktayız. 2021 yılında Türkiye 536 702,49 ton mercimek ithal etmiştir. Bu ithalat için ton başına ortalama 707,92 \$ ödeme yapmıştır. Türkiye ithalatının %74,90'lık kısmını Kanada'dan yapmış olup bu ithalat için ton başına ortalama 696,33 \$ ödeme yapmıştır. Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ikinci ülke ise Rusya'dır. Türkiye Rusya'dan 49 009,39 ton mercimek ithal etmektedir ve bu ithalat için ortalama ton başına 513,74 \$ ödeme yapmaktadır. Üçüncü sırada ise Kazakistan yer almaktadır. Türkiye Kazakistan'dan 35 423,98 ton mercimek ithal etmekte ve ton başına ortalama 710,76 \$ ödeme yapmaktadır. 2021 yılında Türkiye 289 353,12 ton mercimek ihraç etmiştir. Bu ihracat için ton başına ortalama 940,33 \$ ödeme almıştır. Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkelerin başında %21,07'lik kısımla Irak gelmektedir. Irak Türkiye'den 60 980,87 ton mercimek ithal etmiştir ve bu ithalat için Türkiye'ye ton başına ortalama 870,03 \$ ödeme yapmıştır. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ikinci ülke Mısır'dır. Türkiye Mısır'a 25 901,62 ton mercimek ihraç etmiş olup bu ihracattan ortalama ton başına 961,06 \$ ödeme almıştır. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı üçüncü ülke ise Sudan'dır. Sudan Türkiye'den 25 684,84 ton mercimek ithal etmiştir. Sudan bu ithalat için Türkiye'ye ton başına ortalama 926,54 \$ ödeme yapmıştır (FAO, 2023c).

Türkiye'de mercimek üretimi belli bölgelerde yapılmaktadır. Kırmızı mercimek üretimi Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaygın olarak yapılırken yeşil mercimek üretimi yaygın olarak İç Anadolu bölgesinde yapılmaktadır. İllerin son 5 yıldaki (2018-2022) üretimlerine baktığımızda kırmızı ve yeşil mercimek üretiminin büyük kısmı 3'er ilde gerçekleşmektedir. Kırmızı mercimek için bu iller Diyarbakır, Şanlıurfa ve Batmandır. Yeşil mercimek için ise Yozgat, Konya ve Kırşehir'dir (TÜİK, 2023).

Dünya Ticaretinde Üstünlükler

Balassa indeksine göre, dünyada son 10 yılda (2012-2021) Avustralya, Kanada, Mısır, Kazakistan, Nepal, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE'nin Dünya mercimek ticaretinde üstünlüğü olduğu görülmektedir.

Çizelge 1. Balassa indeksine göre dünya mercimek piyasasında ülkelerin rekabet durumu.

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Avustralya	5,47	4,12	3,63	2,44	3,21	7,42	4,34	4,84	5,83	7,28
Kanada	15,97	19,90	19,38	20,18	18,24	14,28	15,13	16,03	16,79	14,71
Mısır	2,07	1,45	0,56	0,57	0,25	0,31	2,19	1,41	0,53	1,35
Kazakistan	0,63	0,33	0,75	0,98	7,73	10,87	14,96	12,49	3,98	6,00
Nepal	138,92	56,16	51,28	19,84	34,51	24,53	42,94	21,58	3,72	2,82
Sri Lanka	3,15	2,29	5,23	1,84	3,77	2,02	0,90	1,75	3,69	1,70
Suriye	25,73	18,13	15,91	11,61	9,11	16,64	16,09	16,91	7,77	4,60
Türkiye	10,84	7,90	7,62	7,33	8,70	8,25	10,21	8,14	8,00	7,10
BAE	5,14	5,73	4,01	6,63	7,17	12,00	7,80	7,61	7,19	10,12

Kaynak: FAO, 2023 verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Nepal, Suriye ve Türkiye'nin rekabet durumuna bakıldığında yıllar içerisinde yükselişler olsa da genel olarak düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Hindistan, dünya mercimek üretiminde ikinci, mercimek ithalatında ise ilk sırada yer almasına rağmen, mercimeği öz tüketimde kullanmasından dolayı dünya mercimek piyasasında dezavantajlı durumdadır. Rusya, 2012-2016 yılları arasında dünya mercimek piyasasında dezavantajlı konumda iken, 2017 yılından sonra bazı yıllarda zayıf, bazı yıllarda orta derecede rekabet durumundadır.

Avustralya'nın rekabet durumuna bakıldığında, 2012 yılında 5,47'lik değer ile güçlü rekabet durumunda olduğu görülmektedir. 2013-2015 yılları arasında rekabet durumu düşerek 2015 yılında 2,44 değer ile orta derecede rekabet durumuna düşmüştür. 2016 ve 2017 yılında rekabet değeri artarak 7,42'lik değerle tekrar güçlü rekabet durumuna gelmiştir. 2018 yılında rekabet durumunda düşüş olsa da daha sonraki yıllardaki artışla 2021 yılında 7,28'lik değerle, Avustralya dünya mercimek piyasasında güçlü rekabete sahip bir ülkedir. Kanada'nın rekabet durumuna bakıldığında 2012-2021 yılları arasında bazı yıllarda düşüşler olsa da güçlü rekabete sahip olduğu görülmektedir. Mısır'ın rekabet durumuna bakıldığında, 2012 yılında 2,07'lik değerle orta derecede rekabete sahiptir. 2021 yılında ise 1,35'e gerilemiştir. Mevcut durumda Mısır, dünya mercimek piyasasında zayıf üstünlüğe sahiptir. Kazakistan'ın rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2015 yılları arasında dünya mercimek piyasasında dezavantajlı olduğu görülmektedir. Kazakistan 2016 yılından itibaren ciddi bir yükselişle dünya mercimek piyasasında güçlü rekabet durumuna yükselmiştir. Nepal'in rekabet durumuna bakıldığında, yıllar geçtikçe dünya mercimek piyasasındaki rekabet durumunun düştüğü görülmektedir. Özellikle Nepal 2012 yılında 138,92 gibi çok yüksek bir değerle güçlü rekabet durumuna sahiptir. Ancak bu durumun sebebi, Nepal'in ihraç ettiği toplam tarım ürünlerinin içerisinde mercimeğin payının çok yüksek olmasından kaynaklıdır. Nepal en son 2021 yılında 2,82'lik değer ile orta derecede rekabet durumuna düşmüştür. Sri Lanka'nın rekabet durumuna bakıldığında, yıllar içerisinde dalgalı bir durum görülmektedir. Sri Lanka dünya mercimek piyasasında 2012 yılında 3,15'lik değer ile orta derecede rekabet durumuna sahiptir. 2014 yılında ise 5,23'lük değer ile güçlü rekabet durumuna gelmiştir. Sri Lanka'nın 2021 yılındaki rekabet durumu ise 1,7'lik değer ile zayıf karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Suriye'nin rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2016 yılları arasında sürekli azalarak 2016 yılında 9,11'lik değer gerilemiştir. 2017-2019 yılları arasında tekrar yükselerek 2019 yılında 16,91'lik değer ile güçlü rekabet durumundadır. Suriye 2020 ve 2021 yıllarında rekabet gücünü kaybetse de 2021 yılında 4,60'lık değerle hala güçlü rekabete sahiptir denebilir. Türkiye'nin rekabet durumuna bakıldığında, Dünya mercimek piyasasında, 2012 yılında 10,84'lük değer ile güçlü rekabete sahiptir. 2013-2015 yılları arasında rekabet durumunda düşüş olsa da 2015 yılında 7,33'lük değer ile güçlü rekabet durumundadır. 2016-2018 yıllarında rekabet durumu yükselerek 2018 yılında 10,21 seviyesine çıkmıştır. 2019-2021 yıllarında ise tekrar düşerek 2021 yılında 7,10'luk değere gerilemiştir. Türkiye 10 yıllık ortalama 8,41'lik değer ile dünya mercimek piyasasında güçlü rekabete sahip ülke konumundadır. BAE'nin rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2017 yılları arasında bazı yıllar düşüş olsa da genel olarak yükseliş eğilimindedir. BAE'nin dünya mercimek piyasasındaki en yüksek rekabet durumu 2017 yılında 12,00'lık değerle gerçekleşmiştir. 2018-2020 yılları arasında düşüş olsa da 2021 yılında tekrar yükselerek 10,12'lik değerle güçlü rekabet durumundadır.

Balassa İndeksine göre Türkiye, dünya mercimek piyasasında güçlü rekabete sahip ülkeler arasındadır. Son 10 yıllık verilere göre Türkiye, Dünya'da Nepal, Kanada ve Suriye'nin ardından en rekabetçi 4. ülke konumundayken son 2 yıllık verilere göre Kanada ve BAE'nin ardından en rekabetçi 3. ülke konumundadır. Türkiye 2012-2021 yılları arasında Suriye ve Nepal karşısında rekabet gücünü artırırken, aynı dönemde BAE, Kazakistan ve Avustralya karşısında rekabet gücünde azalma olmuştur. Türkiye, 2012-2021 yılları arasında Kanada, Mısır ve Sri Lanka karşısındaki rekabet durumunda bazı yıllar artış ve azalışlar olsa da gözle görülür bir değişim olmamıştır.

Çizelge 2. Balassa indeksine göre Türkiye'nin dünya mercimek piyasasındaki rekabet durumu.

Yıllar	Türkiye- Avustralya	Türkiye- Kanada	Türkiye- Mısır	Türkiye- Kazakistan	Türkiye- Nepal	Türkiye- Sri Lanka	Türkiye- Suriye	Türkiye- BAE
2012	1,98	0,68	5,23	17,27	0,08	3,45	0,42	2,11
2013	1,92	0,40	5,44	23,85	0,14	3,44	0,44	1,38
2014	2,10	0,39	13,49	10,14	0,15	1,46	0,48	1,90
2015	3,00	0,36	12,77	7,45	0,37	3,99	0,63	1,10

Çizelge 2. (Devamı)

Yıllar	Türkiye-Avustralya	Türkiye-Kanada	Türkiye-Mısır	Türkiye-Kazakistan	Türkiye-Nepal	Türkiye-Sri Lanka	Türkiye-Suriye	Türkiye-BAE
2016	2,71	0,48	34,89	1,13	0,25	2,31	0,95	1,21
2017	1,11	0,58	26,42	0,76	0,34	4,08	0,50	0,69
2018	2,35	0,67	4,67	0,68	0,24	11,30	0,63	1,31
2019	1,68	0,51	5,77	0,65	0,38	4,65	0,48	1,07
2020	1,37	0,48	15,02	2,01	2,15	2,17	1,03	1,11
2021	0,98	0,48	5,25	1,18	2,52	4,18	1,55	0,70

Kaynak: FAO, 2023 verileri kullanılarak hesaplanmıştır

Türkiye-Avustralya arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, Türkiye Avustralya karşısında bazı yıllar düşüşler olsa da genel itibarıyla üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Türkiye 2012 ve 2013 yıllarında zayıf karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken 2014-2016 yılları arasında orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. 2017 yılından sonra Türkiye'nin rekabet durumunda artışlar ve azalışlar olmuştur. 2021 yılında ise Türkiye Avustralya karşısında rekabet durumunda dezavantajlı bir duruma gelmiştir. Türkiye-Kanada arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, Türkiye'nin dünya mercimek piyasasında Kanada karşısında dezavantajlı bir durumda olduğu görülmektedir. Genel duruma bakıldığında, son 10 yıllık süreçte Türkiye'nin Kanada karşısındaki rekabet durumunda artış ya da azalış eğilimi görülmemektedir. Türkiye-Mısır arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, Türkiye'nin Mısır karşısında güçlü rekabet durumunda olduğu görülmektedir. 2016 ve 2017 yıllarında Türkiye'nin rekabet durumu ciddi miktarda yükselmiştir. Genel duruma bakıldığında son 10 yıllık süreçte Türkiye'nin Mısır karşısında rekabet durumunda artış ya da azalış eğilimi görülmemektedir. Türkiye-Kazakistan arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2015 yılları arasında Türkiye'nin Kazakistan karşısında güçlü rekabet durumunda olduğu görülmektedir. 2016 yılından sonra ise Türkiye'nin rekabet durumunda ciddi düşüşler olarak bazı yıllarda Kazakistan karşısında dezavantajlı durumu düşmüştür. Türkiye-Nepal arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, yıllar içerisinde Türkiye'nin rekabet durumunda artış eğilimi olduğu görülmektedir. 2012-2019 yılları arasında Türkiye Nepal karşısında dezavantajlı durumdayken 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye Nepal karşısında avantajlı konuma gelmiştir. Türkiye-Sri Lanka arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, Türkiye'nin Sri Lanka karşısında rekabette avantajlı durumda olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 2018 yılında Sri Lanka karşısında Rekabet durumu ciddi oranda yükselmiştir. Türkiye-Suriye arasındaki rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2019 yılları arasında Türkiye'nin dezavantajlı olduğu görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarında ise Türkiye'nin rekabet durumu yükselerek Suriye karşısında avantajlı konuma gelmiştir. Son 10 yılda Türkiye'nin Suriye karşısındaki rekabet durumu yükseliş eğilimindedir. Türkiye'nin BAE karşısında rekabet durumuna bakıldığında, 2012-2021 yılları arasında, 2017 ve 2021 yılları hariç rekabette avantajlı durumdadır. 2017 ve 2021 yıllarında ise Türkiye dezavantajlı durumdadır. Türkiye son 10 yılda BAE karşısındaki rekabet durumu düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir.

Balassa indeksinin ardından, dünyadaki mercimek piyasasındaki bazı ülkelerin rekabet gücü Vollrath indeksine göre de incelenmiştir. İncelenmek üzere ülkelerin 2012-2021 yılları arasındaki ihracat ve ithalat verileri kullanılmıştır. Karşılaştırmalı üstünlükleri hesabında ise Vollrath'ın LnRXA (nispi ihracat avantajının logaritması), RTA (nispi ticaret avantajı) ve RC (açıklanmış üstünlük) indeksleri kullanılmıştır.

Çizelge 3. Vollrath indeksine göre dünya mercimek piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2012-2021 yılları ortalaması).

Ülkeler	LnRXA	RTA	RC
Avustralya	1,69	5,32	3,98
Kanada	3,67	38,74	4,41
Çin	-2,05	0,11	1,91
Kazakistan	1,76	5,63	3,55

Çizelge 3. (Devamı)

Ülkeler	LnRXA	RTA	RC
Nepal	3,19	14,98	0,95
Portekiz	-1,54	0,08	0,45
Rusya	0,01	0,97	3,26
Sri Lanka	1,02	-27,89	-2,41
Suriye	2,59	7,73	0,87
Türkiye	2,21	-0,77	-0,08
Uganda	-1,27	0,08	0,32
BAE	2,1	2,91	0,44
ABD	-0,41	0,47	1,24

Kaynak: FAO, 2023 verileri kullanılarak hesaplanmıştır

Vollrath LnRXA indeksine göre, Avustralya, Kanada, Kazakistan, Nepal, Rusya, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE dünya mercimek piyasasında nispi ihracat üstünlüğüne sahiptir. Vollrath RTA indeksine göre, Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda, BAE ve ABD dünya mercimek ticaretinde nispi ticaret üstünlüğüne sahiptir. Vollrath RC indeksine göre, Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda ve BAE dünya mercimek piyasasında açıklanmış üstünlüğe sahiptir. Tabloya göre dünya mercimek piyasasında Kanada'nın 3 indekste de rekabet gücü en yüksek ülke olduğu görülmektedir. Türkiye dünya mercimek piyasasındaki durumuna bakıldığında, LnRXA indeksine göre rekabetçi bir ülke iken, RTA ve RC indeksine göre dünyada dezavantajlı durumdadır.

Bu bölümde Türkiye'nin Vollrath indeksine göre yıllar içerisindeki rekabet gücünün değişimi incelenmiştir. Türkiye mercimekte önemli ihracatçı ülke olmasına karşın, son yıllarda ihracatında düşüş olması, aynı zamanda son zamanlardaki ithalatının artması RTA ve RC indekslerin de ciddi düşüşlere neden olmuştur.

Çizelge 4. Vollrath İndeksine Göre Türkiye'nin Mercimek Piyasasındaki durumu.

Yıllar	RTA	LnRXA	RC
2012	3,81	2,51	0,37
2013	0,74	2,16	0,09
2014	-2,53	2,13	-0,26
2015	-1,52	2,09	-0,17
2016	-2,08	2,28	-0,19
2017	0,81	2,21	0,09
2018	1,67	2,45	0,16
2019	1,57	2,20	0,19
2020	-1,43	2,19	-0,15
2021	-4,51	2,06	-0,45

Kaynak: FAO, 2023 verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Türkiye'nin rekabet durumuna bakıldığında, RTA (nispi ticaret avantajı) indeksine göre 2012'de 3.81 değerinde iken yıllar içerisindeki düşüş eğilimiyle 2021 yılında -4,51 değerine kadar düşmüştür. LnRXA (nispi ihracat avantajının logaritması) indeksine göre, 2012'de 2,51 değerinde iken yıllar içerisindeki düşüş eğilimiyle 2021 yılında 2.06 değerine kadar düşmüştür. RC (açıklanmış üstünlük) indeksine göre, 2012 yılında Türkiye'nin rekabet değeri 0.37 iken yıllar içerisindeki düşüş eğilimiyle 2021 yılında -0,45 değerine kadar düşmüştür. Türkiye'nin RTA (nispi ticaret üstünlüğü) ve RC (açıklanmış üstünlük) indeksleri 2018-2021 yılları arasında sürekli düşmüştür. Bu indeksler RXA (nispi ihracat avantajı) ve RMA (nispi ithalat avantajı) indekslerine bağlıdır. 2018-2021 yılları arasında RXA ve RMA indeksleri arasındaki fark Türkiye'nin aleyhine açılmıştır. Bu durum da RTA ve RC indekslerinin düşmesine neden olmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada 2000-2021 yılları arasında Dünya’da ve Türkiye’de mercimek piyasası ve karşılaştırmalı üstünlüğü incelenmiştir. Dünya mercimek piyasasına bakıldığında, mercimek üretiminde dalgalı bir durum olmasına rağmen genel olarak artış eğilimi vardır. Mercimek üretiminde Kanada, Hindistan ve Avustralya ilk 3 sırada yer almaktadır. Dünya mercimek dış ticaretine bakıldığında ithalatta ve ihracatta artış eğilimi olduğu görülmektedir. Özellikle 2018-2020 yılları arasında ithalat %71,35’lik, ihracatta ise %61,39’luk artış olmuştur. Dünya’da en çok mercimek ihracatını Kanada, Avustralya ve Türkiye yapmaktadır. En çok ithalatı ise Hindistan, Türkiye ve Bangladeş yapmaktadır. Türkiye mercimek piyasasına bakıldığında, yeşil mercimek üretiminde 2000-2006 yılları arasında sürekli düşüş vardır. 2007-2016 yılları arasında ise mercimek üretimi durağın bir seyir izlemekle beraber 2017-2022 yılları arasında artışa geçmiştir. Genel duruma bakıldığında ise yeşil mercimek üretiminde düşüş eğilimi vardır. 2022 yılı iller bazında üretim miktarına bakıldığında, ilk 3 sırada sırasıyla Yozgat, Konya ve Kırşehir yer almaktadır. Kırmızı mercimek üretiminde bakıldığında dalgalı bir durum olmasına rağmen genel olarak düşüş eğilimi vardır. Özellikle 2008 yılında üretim ciddi miktarda düşmüştür. 2022 yılı iller bazında üretim miktarına bakıldığında, ilk 3 sırada sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır ve Batman yer almaktadır. Türkiye mercimek dış ticaretine bakıldığında, ithalatta ve ihracatta artış eğilimi olduğu görülmektedir. 2021 yılında Türkiye en çok ihracatını sırasıyla Irak, Mısır ve Sudan’a yapmaktadır. İthalatta ise sırasıyla Kanada, Rusya ve Kazakistan yer almaktadır. Karşılaştırmalı üstünlüğe bakıldığında, Ballasa indeksine göre dünya mercimek piyasasında Avustralya, Mısır, Kanada, Kazakistan, Nepal, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye dünya mercimek piyasasında üstünlüğe sahip ülkelerle karşılaştırıldığında Avustralya, Mısır, Kazakistan, Sri Lanka ve BAE karşısında avantaja sahip olup Kanada, Nepal ve Suriye karşısında dezavantaja sahiptir. Vollrath LnRXA (nispi ihracat avantajı) indeksine göre dünya mercimek piyasasında Avustralya, Kanada, Kazakistan, Nepal, Rusya, Sri Lanka, Suriye, Türkiye ve BAE üstünlüğe sahiptir. RTA (nispi ticaret avantajı) indeksine göre Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda ve BAE üstünlüğe sahiptir. RC indeksine göre ise Avustralya, Kanada, Çin, Kazakistan, Nepal, Portekiz, Rusya, Suriye, Uganda, BAE ve ABD üstünlüğe sahiptir.

Türkiye’de mercimek ekim alanları ve üretimi düşüş eğilimindedir. Uzun vadede mercimek üretiminin daha da düşmemesi için ARGE çalışmalarıyla mercimek verimliliğinin artırılması gerekmektedir. Türkiye Dünya’da mercimek üretiminde 4. Sırada yer almasına karşın en çok ithalat yapan 2. ülke konumundadır. Türkiye mercimek üretimini destekleyerek ya da üretim maliyetlerini düşürücü desteklerle mercimek üretimini artırıp tüketim amaçlı ithalatı azaltma yoluna gitmelidir. Türkiye’deki ve Dünya’daki üretici fiyatları arasındaki makas Türkiye aleyhinde açılmaktadır. Bu durumun devam etmesi üreticileri mercimek üretiminden uzaklaştıracaktır. Üreticilerin ekonomik açıdan korunması için gerekli desteklerin verilmesi gerekmektedir. Türkiye’nin dünya mercimek piyasasındaki rekabet gücünü artırması için pazar taleplerini dikkate alması, markalaşması, reklam çalışmaları yapması ve yeni pazarlar araması gerekmektedir. Dünya mercimek piyasasında Kanada gibi rekabet gücü olan ülkelerin mercimek politikasına bakılıp Türkiye için uygulanabilir olup olmadığı incelenmelidir. Uygun olan politikalar Türkiye’de de denenmelidir.

TEŞEKKÜR

Bize her alanda yardımcı olan ve süreç içerisinde yönlendirmede bulunan Prof. Dr. Haydar Şengül ’e ve bize karşılaştırmalı üstünlük konusunda yardımcı olan Prof. Dr. Ömer Faruk Emeksiz ’e teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Aslan, H., (2023). Türkiye’de Kırmızı Mercimek Üretiminin Ekonomik Açından Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- Bashimov, G., (2017). Türkiye’nin Tarım ve Gıda Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlüğü. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 4(3), 319-330.
- Berk, A.; Şanlı, H., Özcan, A: E. (2019). Forecasting of Lentil Production in Turkey and Importance of Cooperatives. Conference: XXIII. International Turkish Cooperative Congress At: Kiev, Ukraine.
- Çakan, V. A., Turhan, Ş., (2022). Türkiye’nin Nohut Dış Ticaretinde Karşılaştırmalı Üstünlüğünün Analizi. KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi, 26(2), 378-384.
- Erkan, B., Arpacı, B. B., Yarı, F., Güvenç, İ., (2015). Türkiye’nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri. KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, 18(4), 70-76.
- FAO, (2023a). Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (Erişim tarihi: 2023).
- FAO, (2023b). Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/PP> (Erişim tarihi: 2023).
- FAO, (2023c). Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/TCL> (Erişim tarihi: 2023).
- Gülaç, N., Z., (2022). Mercimek Ürün Raporu, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Ankara.
- Gülümser, A., (2016). Dünya’da ve Türkiye’de Yemelik Dane Baklagillerin Durumu, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 25, 292-298.
- Karaköy, T., (2022). Yemelik Tane Baklagil Yetiştiriciliği ve Islahı. İksad Yayınevi, Ankara.
- Kaya, F., (2010). Ülkemizde Yetiştirilen Bazı Mercimek Çeşitlerinin Bileşimlerinin Belirlenmesi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gıda Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Kılıç, A., (2018). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklere Göre Türkiye’de Pamuğun Uluslararası Rekabet Analizi: 2000-2009 ve 2010-2016 Döneminin Karşılaştırılması, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 39, 65-87.
- Küzeci, U., Dağdemir, V., Kahraman, T., (2019). Türkiye’de Mercimek Piyasasının Ekonomik Analizi ve Pazarlama Marjları, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 34, 279-288.
- Özden, C., (2015). Dünya ve Türkiye Baklagil Piyasaları ve İhracat Rekabeti Açısından Türkiye’nin Konumu, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.
- Özel, R., (2004). Türkiye’de Kırmızı Mercimek Üretim Ekonomisi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.
- Özkaya, E., (2013). Yemelik Tane Baklagiller’in Türkiye Ekonomisindeki Önemi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, sayı: 360, 22-31.
- Şahin, G., (2016). 2016 Uluslararası Bakliyat Yılı Hasebiyle Türkiye’de Mercimek (*Lens culinaris Medik*) Yetiştiriciliği, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), 1665-1696.
- TÜİK, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (Erişim tarihi: 2023).
- Uçar, Ö., Önder, S., (2021). Türkiye’de Tescilli Yemelik Tane Baklagil Çeşitleri, https://www.researchgate.net/publication/355352083_Turkiye'de_tescilli_yemelik_tane_baklagil_c_esitleri (Erişim tarihi: 2.11.2023).
- Yalçın, T., Bakan, S., (2021). Türkiye’nin Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemiyle Analizi (2005-2018 Dönemi), Türk Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 99-114.
- Yazıcıoğlu, İ., E., (2022). Uluslararası Ticaret Teorilerinden Mutlak, Karşılaştırmalı ve Rekabetçi Üstünlükler Teorilerine Yönelik Bir Değerlendirme, Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(2), 29-42.